

ROMËT

Gjetjet kyqe nga hulumtimi sasior dhe cilësor

“Në vitet e kaluara, kemi parë parti të ndryshme në fuqi. Ato gjithnjë kanë bërë ndryshime, por asnjë nuk ka treguar interes për problemet e komunitetit rom. Nuk dua fjale vetëm në letër. Dua vepra-zgjedhje reale të problemeve në jetën e perditshme.”

Mashkull, 40, Manastir

Romët - përkufizimi dhe madhësia

Sipas regjistrimit të fundit zyrtar në vend, të kryer në 2002, një total prej 2.7% e popullsisë (53,879) identifikohet si Rom.

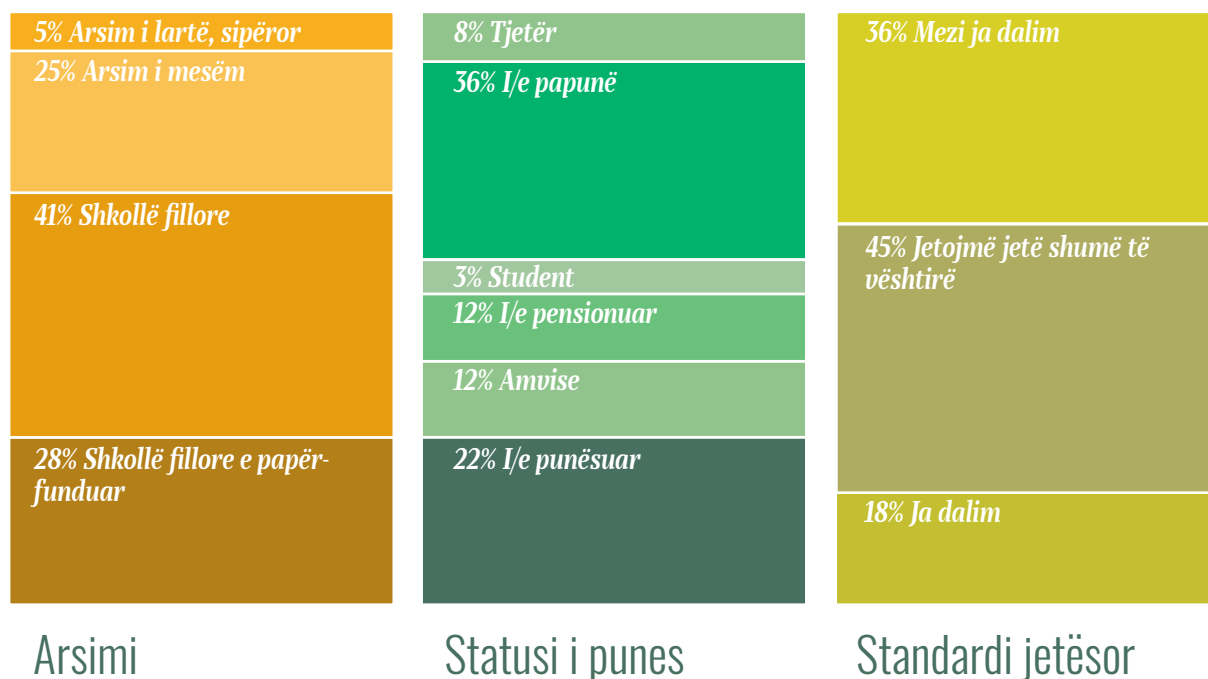
Popullsia rome e Maqedonisë së Veriut është pakica më e prekshme në vend dhe mund të jetë shënjestër e manipulimit elektoral, përfshirë blerjen e votës.

Profili demografik

Gjithsej 75 të anketuar morën pjesë në anketën sasimore ballë për ballë.

Për të fituar një pasqyrë të thelluar të prejardhjes, perceptimeve dhe mendimeve të grupit, sondazhi sasior u plotësua nga një fokus grup.

Individët e anketuar kanë tendencën të kenë nivelin më të ulët të arsimit në krahasim me grupet e tjera. Megjithatë arsimi është falas në Maqedoninë e Veriut, ka ende shumë kosto që lidhen me ndjekjen e shkollës. Krahasuar me popullatën e përgjithshme dhe grupet e tjera demografike, shumica e pjesëmarrësve në sondazh u përgjigjën se ata “jetojnë një jetë shumë të vështirë” ose “mezi ia dalin”.

TEMAT E INTERESIT

Interesi për zhvillimet socio-politike në vend

Sa jeni i/e interesuar për zhvillimet aktuale socio-politike në vend dhe në botë?

8%

Shumë

29%

Deri diku

30%

Jo shumë

32%

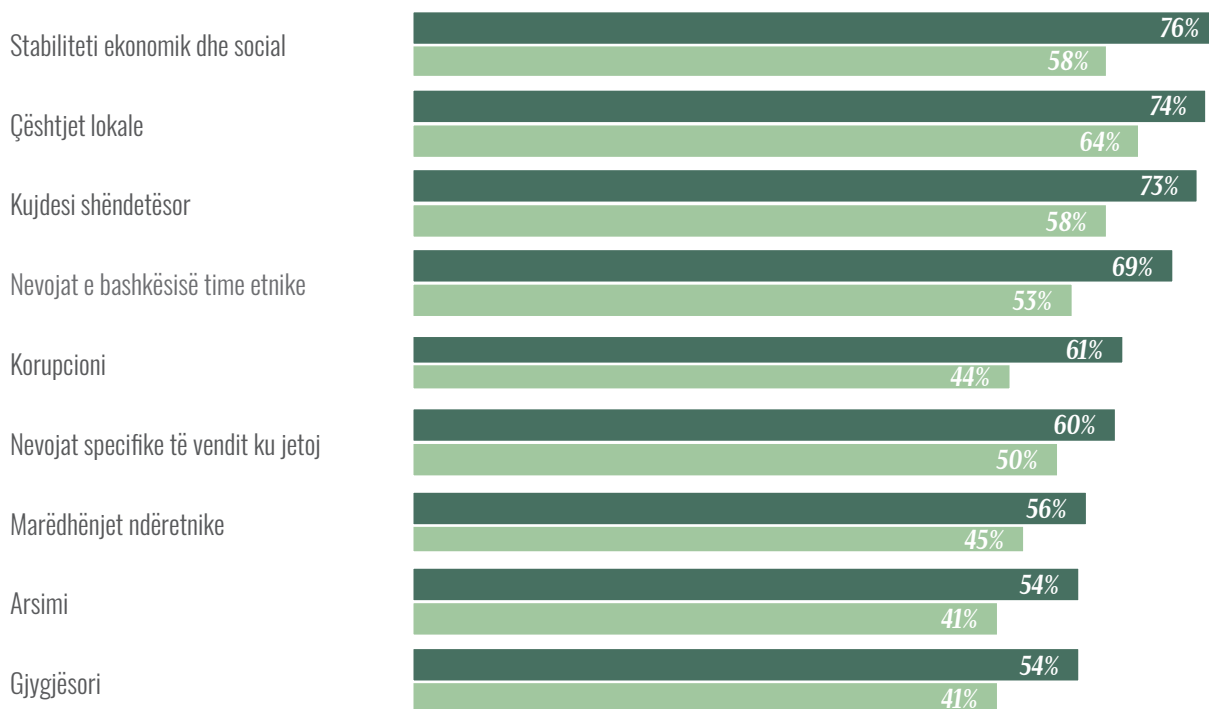
Aspak

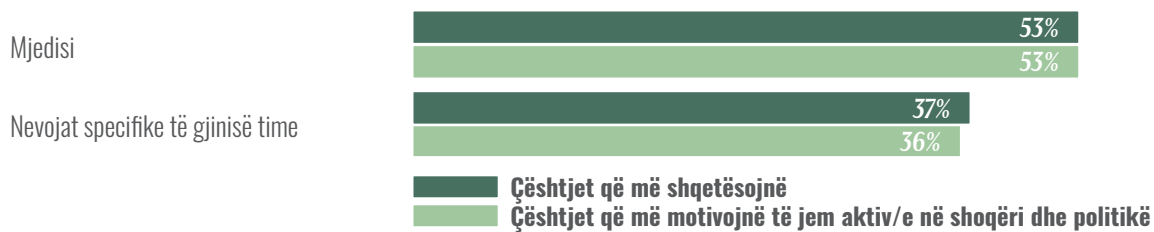
Hulumtimi tregon se 62% e të anketuarve nuk janë “aspak” ose “jo shumë të interesuar” për zhvillimet aktuale socio-politike në vend dhe në botë, ndërsa 37% janë “shumë” ose “disi të interesuar”. Pothuajse gjysma e pjesëmarrësve në sondazh (45%) rrallë ose kurrë nuk diskutojnë këto çështje me njerëz të tjerë. Qytetarët romë me shkollë të mesme ose universitet të përfunduar priren të jenë më të interesuar në zhvillimet aktuale socio-politike.

Shqetësimet

Sa mendoni se ju shqetësojnë informacionet / çështjet / temat në vijim?

Sa do të thonit që çështjet / temat e mëposhtme ju motivojnë të jeni aktiv/e në shoqëri dhe në politikë?

Më shumë se 70% e pjesëmarrësve në studim treguan se stabiliteti ekonomik dhe shoqëror, çështjet lokale dhe kujdesi shëndetësor renditen më së larti në listën e shqetësimeve specifike për këtë grup dhe janë faktorët kryesorë nxitës për aktivizimin e tyre shoqëror dhe politik.

Pjesëmarrësit e sondazhit janë më pak të shqetësuar për nevojat specifike në lidhje me gjininë e tyre, mjedisin dhe gjyqësorin. Ata gjithashtu shqetësohen për problemet e përditshme në lidhje me vendbanimet joformale të romëve, ndërtimin e ndërtesave të paligjshme, mungesën e dokumentacionit personal, infrastrukturën, furnizimin me ujë dhe kanalizimet, kujdesin social dhe shëndetësor.

BURIMET E INFORMACIONIT

Pjesëmarrësit e sondazhit u shprehën se janë më të interesuar për të marrë informacion në lidhje me kujdesin shëndetësor, arsimin, punësimin, masat për grupet e ndjeshme sociale, si dhe infrastrukturën, furnizimin me ujë dhe kanalizimet. Në lidhje me çështjet dhe shqetësimet lokale, pjesëmarrësit në fokus grupe ishin të interesuar për organizimin e ngjarjeve dhe aktiviteteve, si dhe për marrjen e informacionit përkatës.

“ Unë jam kryesisht i interesuar për zhvillimet e përditshme në nivelin lokal në lidhje me ekonominë, investimet, kujdesin shëndetësor dhe kryesisht punësimin. Jam më së paku i interesuar në zhvillimet aktuale në botë. ”

Mashkull, 29, Prilep

Pothuajse gjysma e pjesëmarrësve (49%) thanë se televizioni është burimi i tyre kryesor i informacionit dhe dy nga dhjetë pjesëmarrës në sondazh (kryesisht me moshë deri në 34 vjeç) thanë se informacionin në lidhje me zhvillimet socio-politike e marrin përmes rrjeteve sociale. Sidoqoftë, një përqindje e konsiderueshme prej 21% nuk janë të informuar fare.

Televizioni është burimi kryesor i informacionit, treguar nga gati se gjysma e pjesëmarrësve 49%.

TV 49%

PJESËMARRJA QYTETARE

Pjesa më e madhe e pjesëmarrësve në sondazhin për romët nuk janë të interesuar për angazhim qytetarë aktiv

A keni qenë i/e përfshirë në ndonjë ngjarje, aktivitet ose proces që mund të ketë ndikuar në ndryshime në komunitet ose në vendin ku jetoni?

A jeni i/e interesuar për përfshirje më aktive qytetare?

Të anketuarit me arsim të lartë dhe punonjësit e sektorit publik treguan një interes më të lartë për angazhim më aktiv qytetar.

Të anketuarit thanë se kujdesi shëndetësor, stabiliteti ekonomik dhe shoqëror, si dhe shqetësimet lokale janë çështjet kryesore që nxisin interesin e tyre për veprimtari shoqërore dhe politike.

Hulumtimi tregon se ata nuk janë shumë të interesuar për politikë (25%) dhe nuk besojnë se angazhimi i tyre qytetar mund të sjellë ndryshime (41%), dhe kjo ka të ngjarë të jetë arsyeja e mungesës së interesit për jetën aktive qytetare.

Ngjashëm me grupet e tjera të popullsisë në spektrin më të ulët të të ardhurave, shumë anëtarë të komunitetit rom janë përqendruar kryesisht në mbijetesë, me energji të madhe dhe përpjekje të drejtuara drejt adresimit të problemeve themelore ekzistenciale. Sipas VOA News, varfëria konsiderohet si një faktor kryesor që dekurajon votuesit.¹⁷ Sidoqoftë, varfëria mund të përbëjë gjithashtu arsye për mobilizimin dhe aktivizmin qytetar.

¹⁷ "Zgjedhjet nuk sjellin asnjë shpresë në "geton" të Maqedonisë të drejtuar nga romët, thonë votuesit", Zëri i Amerikës (9 dhjetor 2016), në dispozicion në: <https://www.voanews.com/europe/election-brings-no-hope-macedonias-roma-run-ghetto-thuaj-votuesit> e aksesuar më 21 tetor, 2020.

Pjesëmarrësit e studimit treguan faktorët e mëposhtëm që janë arsye për përfshirjen e tyre të ulët qytetare dhe pjesëmarrjen qytetare:

- ♦ Organizatat joqeveritare që merren me problemet e popullatës rome janë politikisht të njëanshme dhe të ndara.
- ♦ Popullsia rome nuk është e bashkuar dhe e organizuar.
- ♦ Ka shumë parti politike që përfaqësojnë popullatën etnike rome.
- ♦ Romët zakonisht nuk janë të arsimuar, janë shumë të varfër dhe merren me probleme të vazhdueshme ekzistenciale për shkak të të cilave ata zakonisht nuk kanë kohë dhe burime për përfshirjen qytetare.
- ♦ Ekzistojnë shumë parti politike që përfaqësojnë popullin rom.

“ Kur flas për popullatën rome, ka disa parti politike dhe OJQ në secilin qytet. Për shembull, në Manastir ka tre kryetarë të partive politike dhe 3 organizata joqeveritare ose gjithsej 6 persona si ‘udhëheqës’ të popullatës rome. Pra, kush do t’i tregojë problemet që kanë romët? Ne kemi nevojë për menaxhim të mirë dhe përqendrim në problemet aktuale dhe prioritare të popullatës rome. ”

Femër, 37, Manastir

Faktorët që nxisin përfshirjen

Përfitimet personale ose familjare janë nxitësit kryesorë që shumica e pjesëmarrësve në studim të përfshihen më shumë në aktivitete që mund të sjellin ndryshime në komunitet, siç vërehet nga një e katërta e të anketuarve. Faktorë të tjerë të rëndësishëm motivues lidhen me përgjegjshmërinë e sistemit dhe institucioneve (13%) dhe përfaqësimin e interesave të tyre (13%). Me fjalë të tjera, çështjet e perceptuara si abstrakte dhe politike, jashtë zonës që ka të bëjë me cilësinë e jetës së tyre - si korrupsioni i nivelit të lartë, reformat e BE, etj - zakonisht nuk janë arsyet kryesore që pjesëtarët e komunitetit rom të bëhen votues aktivë ose qytetarë aktivë.

Shtatë nga dhjetë të anketuar (68%) nuk besojnë se mund të kenë ndikim si qytetar, ndërsa dy nga dhjetë (21%) besojnë se mund të kenë ndikim domethënës në komunën e tyre. Më pak 5% besojnë se mund të ndikojnë tek Kryeministri, Parlamenti, ministrat dhe Kryetari i shtetit.

Gatishmëria dhe aftësia për të marrë pjesë në aktivitete qytetare

Në lidhje me pjesëmarrjen në jetën publike, anëtarët e komunitetit rom janë më të gatshëm t'i përgjigjen një pyetëso (43%), të lexojnë një broshurë ose një fletushkë (29%) dhe të takojnë kolegë / miq për të diskutuar çështjet publike të cilat i shqetësojnë personalisht apo familjarisht (27%).

Bazuar në diskutimin e grupeve të fokusit, i cili konfirmon gjetjet e studimit në terren, arsyet e angazhimit të ulët socio-politik janë të rrënjësura në marginalizimin e përgjithshëm të komunitetit rom, problemet e tyre ekzistenciale, ndarjet shoqërore brenda grupit të tyre demografik ose polarizimi i shoqërisë së gjerë, niveli i ulët i arsimimit, varfëria e thellë, si dhe zhgënjimi i përgjithshëm në politikë dhe skepticizmi në aftësinë e tyre për të sjellë ndryshime.

Në cilën nga aktivitetet qytetare dëshironi të merrni pjesë?

43%

Të përgjigjeni
në pyetësorë

29%

Të lexoni broshurë
ose fletushkë

27%

Të takoni kolege/gë,
miq për të diskutuar

PROCESI ZGJEDHOR

Pjesëmarrësit e sondazhit më shpesh i lidhin zgjedhjet në vend me fraza të tilla si “sërish vjedhje”, “aktrim i mirë”, “premtime boshe”, “asfaltimi” dhe “ngritja e pagave dhe pensione”.

A besoni se çdo votë është e rëndësishme dhe mund të ndikojë në rezultatet e zgjedhjeve?

56%

Po

33%

Jo

11%

Refuzon të përgjigjet

Më shumë se gjysma e të anketuarve besojnë se çdo votë është e rëndësishme dhe mund të ndikojë në rezultatet e zgjedhjeve (56%), ndërsa një e treta (33%) nuk besojnë kështu, një përqindje e cila është dukshëm më e lartë krahasuar me popullsinë e përgjithshme (18%).

Pothuajse gjysma e të anketuarve (48%) tregojnë se vetëm votimi nuk mjafton për të përfshirë qytetarët në ndryshime të politikave, një e treta beson se votimi është i mjaftueshëm, ndërsa 17% thonë se nuk kanë njohuri për këtë çështje.

Në përgjithësi, të dhënat e sondazhit tregojnë një marginalizim dhe mosbesim në politikën kryesore midis popullatës rome.

Motivimi për të votuar

Sa rregullisht ju votoni?

44% rregullisht

19% shpesh

19% ndonjëherë

5% zakonisht jo

13% asnjëherë

Dyzet e katër përqind (44%) e pjesëmarrësve në sondazh tregojnë se ata votojnë pothuajse rregullisht, 19% shpesh, 19% ndonjëherë, 5% zakonisht nuk votojnë dhe 13% nuk votojnë kurrë.

Gjysma e pjesëmarrësve në sondazh (50%) votojnë për parti të ndryshme politike gjatë cikleve të ndryshme zgjedhore, ndërsa 27% votojnë rregullisht për të njëjtën parti. Kjo përqindje është më e lartë krahasuar me të gjitha grupet e tjera demografike që tregon se komuniteti rom mund të jetë i prekshëm nga manipulimi .

Faktorët që ndikojnë në vendimin e tyre për të votuar

Tre faktorët kryesorë që ndikojnë në vendimin e romëve për të votuar janë: perceptimi se votimi është një e drejtë dhe detyrë qytetare (48%), interesat personale dhe përfitimet (35%), dhe perspektivat për një të ardhme më të mirë (31%).

48%

E drejta dhe
detyra qytetare

35%

Personal interests
and benefits

31%

Ardhmëri
më e mirë

Pjesëmarrësit e grupeve të fokusit vërejnë se parregullsitë zgjedhore janë shumë më të theksuara në bashkësinë e tyre krahasuar me Bashkësitë e tjera etnike. Këto përfshijnë ryshfet, blerje të votës, shitje të kartave të identitetit për para, transporti i organizuar i votuesve në vendet e votimit me automjete të partive politike dhe forcave lokale të policisë.

“ Manipulimet, ryshfetet dhe presionet më të rënda ndodhin midis qytetarëve të paarsimuar që janë më të ekspozuar ndaj manipulimeve. ”
Mashkull, 40, Manastir

Pak më shumë se gjysma e të anketuarve (52%) tregojnë se vendimi i tyre për të votuar është i njëjtë ose më shpesh i njëjtë me atë të familjeve të tyre, ndërsa pothuajse një e katërta (24%) deklarojnë se vendimi i tyre është i njëjtë ose më shpesh i e njëjtë me atë të miqve të tyre.

Pjesëmarrësit e sondazhit do të dëshironin të shihnin më shumë përfaqësues të romëve, të rinjve dhe njerëzve të njohur në listat e kandidatëve.

Nëse ka përfaqësues të grupeve të mëposhtme në listat e kandidatëve, sa është e mundshme që ju të votoni për atë parti politike?

Njerëzit familjarë

Të rinjë

Përfaqësuesit e popullatës rome

0%

100%

Ka më shumë

Nuk ka ndikim

Ka më pak gjasa

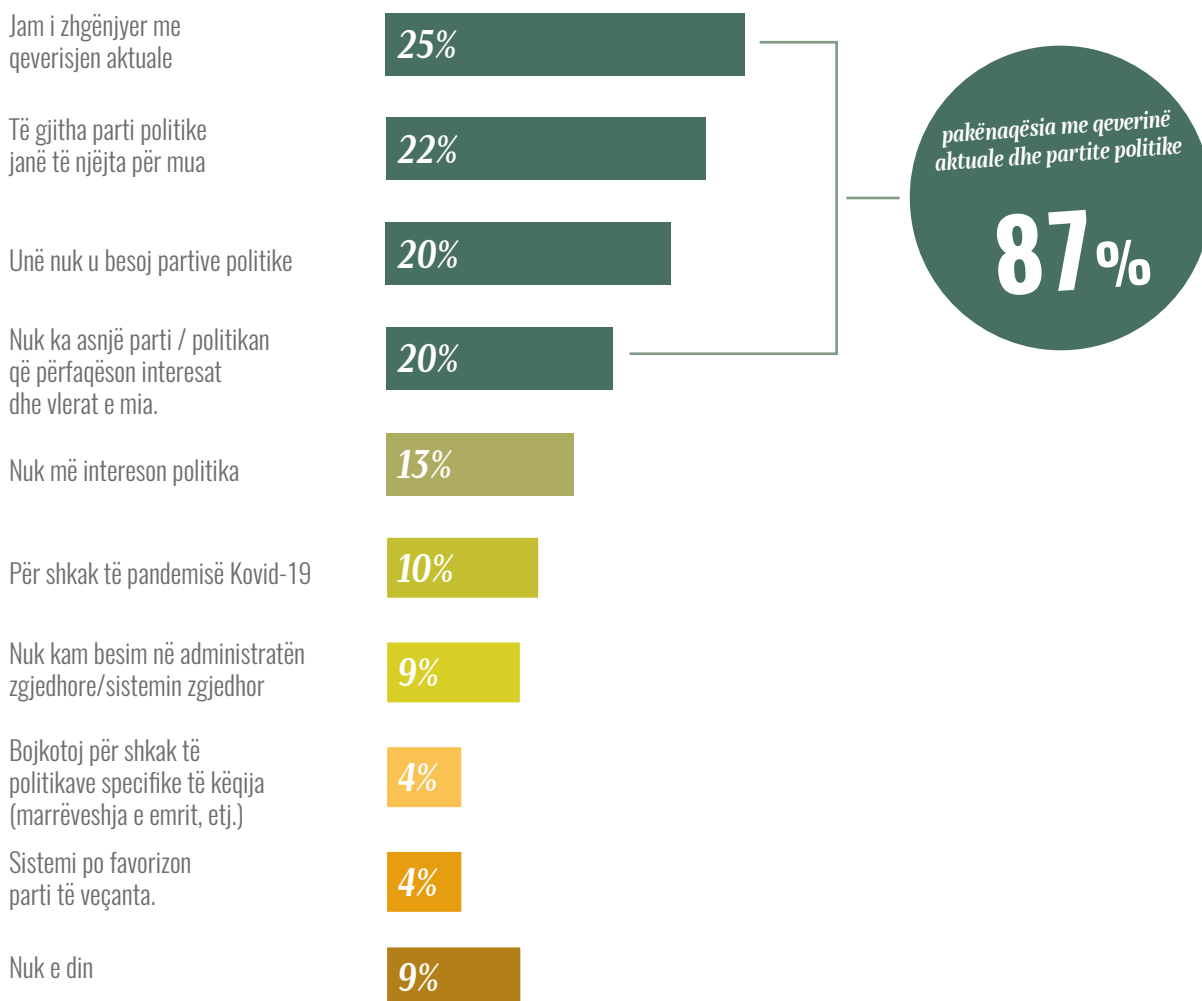
Nuk e din

Demotivimi për të votuar

Pakënaqësia me qeverisjen dhe partitë politike është faktori kryesor që ndikon në vendimin e pjesëmarrësve të sondazhit për të abstenuar nga votimi.

Çfarë mund të ndikojë në vendimin tuaj për të mos votuar?

Rezultatet e studimit tregojnë se romët janë përballur me vështirësi të shtuar gjatë procesit zgjedhor në krahasim me grupet e tjera. Ata mbajnë pikët më të larta sa i përket gabimeve gjatë futjes në listën zgjedhore, votimit nën presion dhe mungesën e njohurive për procedurat e votimit. Këto sfida e bëjnë bashkësinë rom, popullatën më të ndjeshme në lidhje me parregullsitë e lidhura me zgjedhjet.

Një sfidë e veçantë për bashkësinë rom ka të bëjë me çështjen e fëmijëve dhe qytetarëve pa dokumente. Çështja kërkon një qasje sistematike për të stimuluar dhe mundësuar procesin e votimit. Një çështje e rëndësishme për këtë grup është mungesa e edukimit të votuesve dhe qasja e kufizuar në informacionet bazë rreth zgjedhjeve. Për shembull, ata nuk dinë si të kontrollojnë nëse të dhënat e tyre personale janë në listat zgjedhore.

KOMUNIKIM ME KANDIDATËT DHE PARTITË

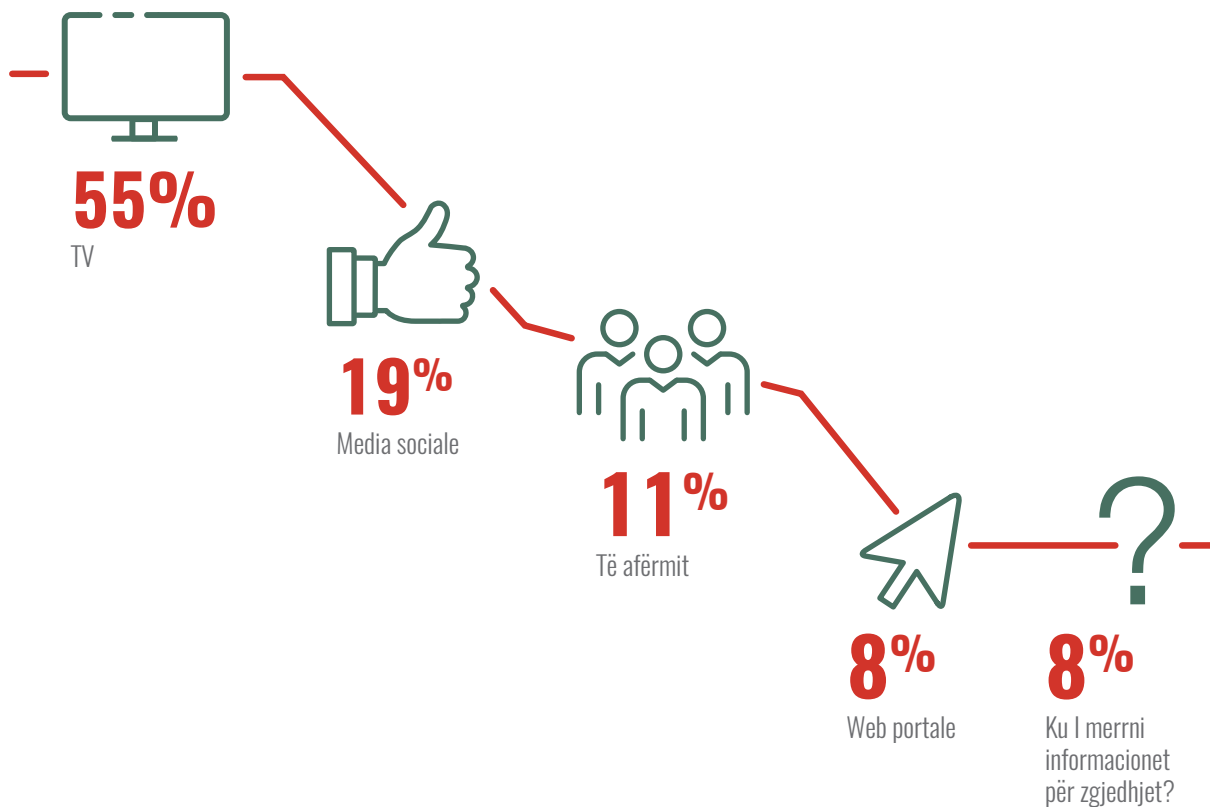
Pjesëmarrësit e sondazhit treguan se lajmet (62%) dhe debatet (16%) janë mënyrat më të praktikuara për të gjetur informacion në lidhje me zgjedhjet.

Ngjashëm me grupet e tjera të sondazhit, votuesit romë priren të mbështeten në përvojën e mëparshme të politikanëve për të marrë një **vendim të informuar në periudhën midis zgjedhjeve**. Metoda të tjera të preferuara për marrjen e informacionit zgjedhor janë komunikimi personal me kandidatët e partive dhe përfaqësuesit e zgjedhur si dhe mediat tradicionale.

Për më tepër, pjesëmarrësit në sondazh do të dëshironin që partitë politike:

- Të përmbushin premtimet parazgjedhore - “të paktën 50% të tyre”.
- Të zhvillojnë programe realiste partiake që janë specifike për kontekstin dhe u përgjigjen nevojave të qytetarëve.
- Të bashkohen rreth interesave më të rëndësishëm kombëtare dhe kapërcejnë krizën COVID-19.

Ku i merrni informacionet për zgjedhjet?

BARRIERAT

Popullsia rome përballet me sfida të ndryshme shoqërore, politike dhe ekonomike që kufizojnë integrimin e tyre të plotë dhe pjesëmarrjen aktive në shoqëri dhe jetën publike.

Margjinalizimi politik dhe publik i romëve është shkaktuar nga shumë faktorë të tillë si varfëri ekstreme, analfabetizmi, kushtet jostandarde të jetesës, barrierat gjuhësore, infrastrukture e dobët, mungesë burimesh, përfshirë barrierat strukturore dhe sociale, të identifikuara në këtë hulumtim.

Pjesëmarrja politike e çdo grupi të nënpërfaqësuar ose të marginalizuar politikisht ose mungesa e tij është shumë e rëndësishme dhe duhet të adresohet në përputhje me rrethanat. Aktualisht romët janë një nga grupet etnike më të marginalizuara politikisht në Maqedoninë e Veriut.

Mungesa e njohurive dhe informacionit për t'u përfshirë në procesin zgjedhor në lidhje me regjistrimin e votuesve, vëzhgimin e listës zgjedhore, ose raportimin e parregullsive dhe manipulimeve.

Mungesa ose skadimi i dokumenteve të identifikimit personal për shkak të të cilave qytetarët romë nuk janë përfshirë në listën e votuesve.

Kuptim i pamjaftueshëm i proceseve politike dhe elektorale duke kufizuar kështu interesin për politikë dhe pjesëmarrjen politike të qytetarëve romë me status më të ulët shoqëror dhe / ose sfond arsimor.

Niveli i ulët i përfshirjes për shkak të preokupimit me çështje ekzistenciale.

Vështirësitë në lidhje me tema abstrakte politike dhe qytetare duken të parëndësishme për jetën e përditshme.

Skepticizmi në lidhje me fuqinë e tyre për të ndikuar në politikën në vend.

Nënpërfaqësimi në administratën shtetërore dhe perceptimi se shqetësimet e tyre nuk adresohen nga ata që i përfaqësojnë ato.

Mungesa e aftësisë për të marrë pjesë me besim në jetën politike dhe qytetare dhe mungesa e vetëdijes për nevojën për të marrë pjesë. Këto gjithashtu ndikohen nga ndarjet ekzistuese, mungesa e unitetit dhe strukturës midis aktivistëve politikë romë dhe brenda komunitetit.

Qasje e kufizuar në informacion dhe arsim për shkak të burimeve të kufizuara: financat, koha, standardi i jetesës si dhe aftësitë si shkrim-leximi, shkrim-leximi digjital, etj

REKOMANDIME

Në përgjigje të këtyre sfidave dhe pengesave të identifikuara, rekomandohen një sërë ndërhyrjesh që mund të kontribuojnë në mënyrë efektive për të përmirësuar pjesëmarrjen qytetare dhe politike të popullatës romë në vend:

Të vazhdohen dhe zgjerohen përpjekjet për edukim qytetar

- ♦ Përqendrim në përshkrimin e përfitimeve të angazhimit qytetar, format dhe kanalet për pjesëmarrje, kuptimin e përmirësuar të të drejtave të votimit dhe aktivitetet e ditës së Zgjedhjeve.
- ♦ Të theksohet rëndësia e çdo vote - vlera e saj dhe ndikimi i mundshëm, lidhja me një cilësi më të mirë të jetës, ose mbrojtja e të drejtës së votës.
- ♦ Të zhvillohet fushatë informimi dhe edukimi në gjuhën romë, përveç gjuhës (ve) zyrtare të vendit. Të zbatohet qasje jo-konvencionale duke përfshirë takime të drejtpërdrejta, programe radio, prezantim vizual dhe ilustrues të materialeve të shtypura, fushata në lagje, partneritete me drejtuesit të komunitetit për të ndihmuar bashkësitë dhe individët me probleme të shkrim-leximit.

Të rritet ndërgjegjësimin për rëndësinë e procesit zgjedhor

- ♦ Të inkurajohen partitë politike, autoritetet publike dhe mediat që të promovojnë çështje me interes dhe rëndësi për popullatën romë siç janë: papunësia, vendbanimet joformale romë, ndërtesat e paligjshme, problemet e infrastrukturës, furnizimi me ujë dhe kanalizimi, problemet sociale dhe shëndetësore.
- ♦ Të zbatohet fushatë që synon bashkësin romë për çështjet të politikave ose vendimet e ardhshme politike

Të forcohet besimi se ata mund të kenë ndikim në komunitet ose në shoqëri.

- ♦ Të promovohen shembuj pozitivë të aktivistëve të shquar romë dhe të ndikimit të tyre. Të paraqiten shembuj që vërtetojnë se aktivizmi ka rëndësi dhe ka fuqinë për të rregulluar shoqërinë.
- ♦ Të promovohen projekte dhe iniciativa mikro-komunitare që trajtojnë çështje të ndryshme shqetësuese specifike për bashkësinë romë
- ♦ Të merren parasysh formate të ndryshme si dëshmi, histori të palëve të treta, projekte të komunitetit lokal të lehtësuara nga parti politike ose organizata.

Të përmirësohet perceptimi i tyre negativ për nën-përfaqësimin nga zyrtarët e zgjedhur

- ♦ Të përfshihen çështjet e lidhura me Romët lartë në agjendën publike të përfaqësuesve përkatës politikë.
- ♦ Të ndiqen dhe të kontrollohen periodikisht çështjet me të cilat përballet komuniteti romë në periudhën midis zgjedhjeve.

- ♦ Të nxiten politikanët dhe aktivistët romë të lidhur me partitë kryesore politike për të mbrojtur nevojat e komunitetit rom.
- ♦ Të përdoren mjete të ndryshme të angazhimit siç janë ditët e hapura në komunitet si një kanal për komunikim të dyanshëm, promovimi i çështjeve specifike të romëve në mediat sociale.

Të promovohet komunikimi i përshtatur për të rinjtë romë

- ♦ Të angazhohen njerëz të rinj, të arsimuar si një lidhje midis partive politike dhe komunitetit më të gjerë rom.
- ♦ Të përdoret potenciali i kontaktit personal për të ndikuar, edukuar dhe ndihmuar votuesit për të përvetësuar procesin zgjedhor.

Të krijohen aleanca:

Me organizatat jo-qeveritare, në bashkëpunim me autoritetet ose në mënyrë të pavarur, për:

- ♦ T'i informuar dhe edukuar në lidhje me procesin e votimit dhe për të përmirësuar regjistrimin e votuesve.
- ♦ Të përmirësuar përfaqësimin e romëve në OJQ-të dhe subjektet e tjera që merren me të drejtat e romëve
- ♦ Të forcuar kapacitetet, pozicionin dhe rrjetëzimin e OJQ-ve brenda komunitetit Rom për të rritur besueshmërinë dhe fuqinë e tyre për të ndikuar.

Me media (digjitale dhe tradicionale)

- ♦ Të promovohet narrativ i përqendruar në shembuj pozitivë dhe i suksesshëm i aktivistëve romë.
- ♦ Të promovohen kanale të reja për pjesëmarrjen qytetare të komunitetit rom.
- ♦ Të edukohen dhe të informohen për rëndësinë e votimit, mekanizmat për të mbrojtur të drejtën e votës dhe për procesin e votimit gjatë zgjedhjeve.
- ♦ Të edukohen dhe ndërgjegjësohen rreth parregullsive zgjedhore, dhunës dhe gjuhës së urrejtjes.

Të përdoren kanalet përkatëse të komunikimit dhe të zbatohen të dy qasjet jo-konvencionale dhe tradicionale

Të përdoret televizioni për të arritur deri tek popullata rome.

- ♦ Të përdoren formate që japin mundësi për të kontekstualizuar informacionin dhe për të rritur rëndësinë e tij.

- ♦ Të merren parasysh formatet e tjera të komunikimit përveç lajmeve të reja, p.sh. debate, editoriale, tregime të shkurtra dhe dëshmi që portretizojnë shqetësimet lokale dhe ofrojnë perspektivë në procesin e votimit.
- ♦ Përqëndrim në stacionet televizive që transmetojnë programe në gjuhën rome, si dhe në stacionet televizive lokale
- ♦ Kur është e mundur, të paraqiten informacione ilustrues në gjuhën rome, veçanërisht në lidhje me procesin e votimit, të drejtat e votimit, raportimin e parregullsive zgjedhore.

Të organizohen takime ballë për ballë ose ngjarje të tjera të komunitetit

- ♦ Të përdoren formate të ndryshme për ndërveprim të drejtpërdrejtë siç janë mbledhjet e vogla, takimet joformale lokale për të ndërtuar marrëdhënie besimi me votuesit romë dhe për të rritur perceptimin e tyre të vetë-vlerësimit dhe rëndësisë.
- ♦ Të propozohen projekte ose aktivitete të komunitetit me potencial të mbledhjes së njerëzve ose grupeve specifike nga komuniteti.

Të pilotohen kanale të tjera jo-tradicionale

- ♦ Të merren parasysh mënyrat për të arritur deri te komunitetit rom në jetën e tyre të përditshme për të shpërndarë informacionin, përfshirë në: autobusë, në stacione autobusi, dyqane lokale, tregje të hapura, dyqane berberësh, pako ushqimore, çanta, etj.

Të përdoren mediat sociale për të rritur pjesëmarrjen dhe ndikimin, posaçërisht të të rinjve romë:

- ♦ Të vendoset komunikim më i personalizuar dhe i drejtpërdrejtë bazuar në demografinë, vendndodhjen dhe interesin.
- ♦ Të promovohen temave dhe çështjeve përkatëse për komunitetin rome.
- ♦ Të angazhohen të rinj romë përmes diskutimeve të përqendruara përmes komenteve, sondazheve, forumeve, debateve të drejtpërdrejt, etj.
- ♦ Të rritet komunikimi.
- ♦ Të rritet rëndësia e informacionit duke përdorur potencialin e ndikuesve në lidhje me procesin e votimit, zgjedhjet dhe jetën qytetare.